

Intervjutips

"Det finns bara en stjärna i en intervju - och det är inte du!"

John Sawatsky, journalist

Det första man bör göra som journalist är att förbereda sig. Det handlar om att ta reda på så mycket som möjligt om den person eller det ämne som intervjun ska handla om. Läs klipp, kolla i biografiska handböcker, prata med grannar, vänner, anhöriga och arbetskamrater. Det kallas på journalistspråk "att göra research".

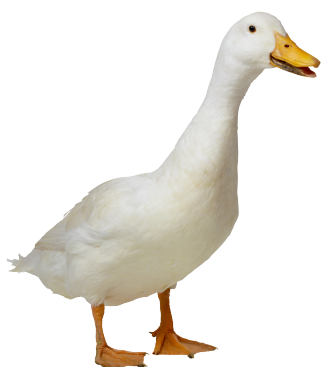
Sen är det dags att sätta ihop några bra frågor. Ett vanligt nybörjarfel är att skriva ner en massa frågor på ett papper. Sen sitter man under hela intervjun och är nervös att man inte ska få ställa alla sina frågor. Och då lyssnar man inte på vad intervjupersonen säger. Det är bättre att ha 5-6 bra frågor med sig och ställa dem. Sen lyssnar man uppmärksamt och ställer bra följdfrågor.

Det är inte hur många frågor man ställer som är poängen utan hur effektiva de är.

En bra intervju ska vara som ett samtal, inte något förhör. Gå inte ut för hårt och provocera inte. Det viktigaste är faktiskt att lyssna. Både på det som sägs och det som inte sägs. Ställ bara en fråga åt gången. Börja gärna med en fråga som den du intervjuar har lätt att svara på. Det är ett bra sätt att komma igång.

Undvik frågor som bara ger ja- eller nej-svar. Det är den intervjuade som ska säga saker - inte journalisten! Styr inte svaren, men styr intervjuens idé och uppläggning. Låt inte den intervjuade ta över kommandot.

Källa: Aftonbladets journalistiska skola

– Vad äter du helst? Korv eller hamburgare?

? –

Vill du veta mer?

Fortsätt läsa på nästa sida!

Så gör du en intervju för radio eller tv

Att intervju är en svår konst som ägnats många böcker. Vi ska titta närmare på hur du kan genomföra en intervju för radio eller tv och ställa frågor som ger dig svaren du vill ha.

1. Förbered intervjun
2. Ställ öppna frågor
3. Undvik ledande och värdeladdade frågor
4. Ställ konkreta frågor
5. Glöm inte att lyssna
6. Ställ följdfrågor
7. Börja brett och gå djupare
8. Frågor som alltid funkar
9. Var inte rädd för det spontana
10. Var kritisk mot svaren du får
11. Nicka i stället för att humma
12. Fem knep för att få fram det du vill veta
13. Sammanfattning

Under 1960-talet gick journalistiken ut på att ställa politiker mot väggen med skjutjärnsjournalistik. Frågorna skulle vara direkta och konfronterande. Sedan kom en vändning, man fick nämligen inte de svaren man ville ha. Att attackera med frågor fungerar i själva verket dåligt. Personer låser sig oftast när de blir trängda och de intressanta svaren uteblir som följd. Så hur gör man för att få människor att öppna sig och svara på frågor?

1. Förbered intervjun

När du ska göra en intervju är det väldigt viktigt att vara förberedd. Du måste givetvis veta vad du vill ha ut av intervjun. Men du måste också vara påläst på ämnet.

Den första frågan du bör ställa dig är varför du gör intervjun. Vad är ditt syfte och vad vill du veta? Vilken är din huvudfråga som du vill ha svar på? Om du ska ställa en politiker mot väggen är det viktigt hur du lägger upp intervjun, så att du exempelvis "klämmer åt" den fuskande politikern på slutet. Gör du däremot ett personporträtt kan du ge spännande och spontana berättelser mer utrymme och låta ordet flöda fritt.

Ibland kan det vara bra att avdramatisera intervjun för att få ditt intervjuobjekt att ställa upp. "Jag vill göra en intervju om dig och din skilsmässa" kan kännas väldigt påträngande. Förklara i stället att du vill prata om skilsmässor i allmänhet och vad din intervjuperson har för syn på det. Han eller hon kommer då lättare att berätta om sig själv frivilligt.

Om det är du som ska klippa intervjun kan det vara bra att säga det. Om intervjupersonen stakar sig och tror sig ha gjort sig till åtlöje kan du försäkra honom eller henne om att du inte kommer använda det. Det kan göra intervjun mindre ansträngd.

2. Ställ öppna frågor

Undvik att ställa slutna frågor såsom ja- eller nej-frågor. Fråga inte "känns det bra?", för då får du bara ett enkelt ja eller nej som svar. Fråga i stället "hur känns det?". Det gör att intervjupersonen själv kan lägga ut texten, och du kan få bra citat.

Låt säga att du ska intervju en polis. Ställ inte frågorna på detta vis:

Är det en svår utbildning för ditt jobb?

Tycker du att de nyanställda har rätt utbildning för jobbet?

Blir studenterna tillräckligt förberedda för polisycket?

Har du otur kan du få tre "ja" på raken, och sedan är diskussionen slut och du har föga intressanta svar. Dessutom är det du som pratar mest, vilket man helst vill undvika. Det är intervjupersonen som ska vara huvudpersonen.

Fråga i stället så här:

Vad för utbildning krävs för ditt jobb?

Vad tycker du om polisaspiranternas utbildningsnivå?

Finns det något universiteten kan förändra i utbildningen?

Låt alltså intervjupersonen själva säga det du vill få fram. En fördel är om du ställer lite dumma eller naiva frågor, det vill säga frågor som kan uppfattas som självklara. Om den du intervjuar tror att du redan kan allting finns det inte mycket kvar att berätta för dig. Om du intervjuar en person som kritiserar en uppenbart omoralisk handling kan du lite naivt fråga "vad är problemet?". Det gör att du får ett bra citat du kan använda, än om du själv skulle behöva säga det. Risken att uppfattas som lite korkad får du leva med, du kommer ju trots allt få bättre citat från intervjun.

3. Undvik ledande och värdeladdade frågor

En ledande fråga försöker styra intervjupersonen till ett visst svar. "Har du slutat slå din fru?" är ett klassiskt exempel där man egentligen bakar in två frågor i en, dels om den utfrågade slår sin fru och dels om denne har slutat med det. Den du intervjuar gör rätt i att kritisera en sådan fråga.

Undvik dessutom dubbelfrågor. Om du ställer en politiker mot väggen genom att fråga "Varför stal du pengarna? Brukar du stjäla så här?" kan politikern välja vilken fråga han eller hon besvarar, och det kommer vanligtvis vara den fråga som är lättast (eller den fråga som kommer sist, eftersom den är lättast att hålla i minnet). Försök därför att ställa en fråga i taget, hur frestande det än kan vara att köra batteriet med frågor på en gång.

"Varför ljuger du?" är en annan fråga som innehåller ett mycket värdeladdat ord som leder till ett omedelbart försvar från intervjupersonen. Ingen vill kännas vid att de ljuger, även om de faktiskt gör det. Det som kan hända är att du kommer att få svårt att fullfölja intervjun och den du intervjuar ger bara korta, avhuggna och irriterade svar.

4. Ställ konkreta frågor

Att prata om generella principer och abstrakta fenomen gör att intervjun lätt kan bli opersonlig och till och med tråkig. Försök i stället att lyfta ned diskussionen på en konkret nivå. I stället för att fråga "hur löser vi finanskrisen?" kan du fråga "vad ska Anna göra nu när hon förlorat jobbet?". Fråga också om exempel. Konkreta exempel är värda sin vikt i guld när det kommer till intervjuer. Det är lättare att generalisera från enstaka exempel, förutsatt att de är bra, än att ge exempel på något väldigt abstrakt som är svårt att sätta fingret på.

5. Glöm inte att lyssna

Att intervjuar handlar mycket om att lyssna. Har du ställt öppna frågor kommer du säkert att hitta något som du kan spinna vidare på genom följdfrågor. Men det gäller att lyssna! Lägg all din uppmärksamhet på intervjupersonen. Om du prasslar med anteckningspapper, tittar på klockan eller stirrar ut genom fönstret tappar en orutinerad intervjuperson lätt

koncentrationen och undrar varför du inte är intresserad. Håll därför normal ögonkontakt och visa intresse. Det får intervjupersonen att känna sig välkommen.

Avbryt heller inte med en ny fråga mitt under ett pågående svar. Det gör hela svaret oanvändbart. Vänta hellre tills han eller hon pratat färdigt och ställ därefter din fråga.

6. Ställ följdfrågor

Glöm inte bort att följa upp det som sägs i intervjun med följdfrågor. Men avbryt inte mitt i en spännande berättelse för att fråga om en ovidkommande detalj. Skriv ned den på papper och fråga den senare i så fall.

Bra följdfrågor ser ut så här:

Kan du ge exempel på det?

Hur menar du då?

Varför då?

7. Börja brett och gå djupare

Börja med att fråga om helhetsbilden och gå efterhand in på detaljer, gärna i kronologisk ordning. När vi pratar så tenderar vi att börja från början. Se till att börja med harmlösa och neutrala frågor. Om du börjar med att omedelbart konfrontera din intervjuperson med en svår och laddad fråga är det stor risk att han eller hon låser sig och du sumpar din intervju.

8. Frågor som alltid funkar

Det finns några frågor som fungerar i alla situationer, oavsett vad du pratar om.

Har du tappat tråden för en stund (du kanske tänkte på nästa fråga eller vilken ful slips intervjupersonen har) så finns det en bra livlina du kan använda: "Hur menar du då?". Det gör att intervjupersonen kan utveckla sitt resonemang, kanske djupare eller mer koncist. Du kan också plocka en liten detalj från svaret och säga "Stressad. Hur då?" vilket dessutom styr intervjun i den riktning du önskar.

Hur då?

Varför då?

Vad hände sedan?

9. Var inte rädd för det spontana

Ibland kan en sådan enkel sak som en bok i bokhyllan leda till intressanta diskussioner. "Varför har du så mycket böcker om båtar?" kan leda in intervjun på en berättelse om när personen ifråga reste jorden runt. Var alltid förberedd när du ska genomföra en intervju, men var inte rädd för att plocka fram det spontana i ögonblicket.

10. Var kritisk mot svaren du får

Det är också viktigt att vara källkritisk mot de svar du får. Bara för att någon säger att något förhåller sig på ett visst sätt behöver det inte vara så. Var inte rädd för att ifrågasätta och be om exempel och konkretisering. Men tänk på att inte överdriva, då uppfattas du som konfronterande.

Hur vet du det?

Vad menar du med det?

Kan du ge ett exempel?

11. Nicka i stället för att humma

När vi pratar med människor gör vi nickningar och hummande ljud för att visa att vi förstår och lyssnar på vad som sägs. I radio och tv kan det däremot vara störande för de som lyssnar. Använd ögonkontakt och nicka instämmande och diskret så att bild och ljud blir fria från distraktioner och fokuserar på den som talar.

12. Fem knep för att få fram det du vill veta

Ibland kan det vara lite svårt att få fram det du vill veta av intervjupersonen. Här är några tips:

Var påläst. Om du visar att du vet vad du pratar om inger det förtroende. "Tala med bönder på bönders språk och med de lärde på latin." Men försök inte överglänsa den utfrågade. Det är inte du som ska stå i rampljuset.

Var tyst två sekunder längre. Ett klassiskt journalistknep är att fortsätta vara tyst efter att du fått svar på frågan. Den obekväma situationen som uppstår kan få intervjupersonen att fylla i tystnaden genom att utveckla sitt resonemang ytterligare.

Ställ indirekta frågor. I stället för att gå in omedelbart på en personlig fråga såsom "hur ofta dricker du sprit?" kan du i stället fråga "hur ofta tror du att ungdomar i din ålder dricker sprit?". Det gör frågan mer avväpnande och intervjupersonen kommer ofta omedvetet in på sina egna vanor utan att tänka på det.

Bjud på dig själv. Om du först blottar en svaghet kan det vara lättare för den utfrågade att bjuda på sig själv. Berätta om något pinsamt som hände dig när du var liten, och låt intervjupersonen bygga vidare med sina egna erfarenheter.

Ställ frågan igen. Om svaren inte är till belåtenhet kan du ställa samma frågor i slutet av intervjun när ni båda är lite mer varma i kläderna. Därför är det också en god idé att börja med lätta frågor och ta svårare frågor vid slutet.

13. Sammanfattning

- Vad är syftet med intervjun? Vad vill du veta?
- Läs på så att du är väl förberedd.
- Var inte onödigt konfronterande.
- Ställ enkla och öppna frågor, en i taget.
- Korta frågor är bättre än långa.
- Undvik ledande frågor och värdeladdade ord.
- Ställ följdfrågor.
- Lyssna aktivt och visa ditt intresse.
- Den du intervjuar är huvudpersonen - inte du.
- Ju mer du pratar, desto mindre får du veta.
- Försök inte överglänsa den du intervjuar med ditt kunnande.
- "Hur menar du då?" är en bra fråga att lägga på minnet.

